

Pető-Veres Kata

BENKŐ ISTVÁN ÉS REICHERT GYULA VITÁJA A GYERMEKKERESZTSÉGRŐL

Az első világháború után megfigyelhető az a tendencia, hogy a háború előtt meglévő felekezeti konfliktusok nem oldódtak fel a bajban való összetartás és keresztyén összetartozás jegyében. Az első világháború előtt megindult munkák, folyamatok a kezdeti sokk és útkeresés után nehezen, de folytatódtak.¹ A 19. századi uralkodó teológiai irányzatok és sok tekintetben tapasztalható rossz, megfáradt, tartalmatlan gyakorlatok miatt² a református egyház arra kényszerült, hogy újradefiniálja magát, és a reformátori elvekhez visszatérve újra felismerje teológiai örökségének alappilléreit.³

Az egyik ilyen alappillér a csecsemőkeresztség gyakorlásának legitimitásába vetett feltétlen hit volt.⁴ A három nagy történelmi egyház számára a csecsemőkeresztség gyakorlata nem képezi vita tárgyát még akkor sem, ha időnként fellángol annak felismerése, hogy református részről a hívők gyermekeinek kívánatos megkeresztelése nem valósul meg maradéktalanul. A csecsemőkeresztség helyességéről vagy helytelenségéről szóló vitát a baptista felekezet merev elutasítása és kizárólagosan a felnőtt, hívő keresztség melletti kiállása tartja életben.⁵

Jelen tanulmányomban a 19. század második felében jelentkező és a 20. század első évtizedeiben is markánsan jelen lévő baptista, felnőttkeresztelő mozgalom

¹ Református részről már évtizedek óta folyamatban volt egy ágendáskönyv kidolgozása, ami az évtizedek alatt többgenerációs munkává forrta ki magát. A század első éveiben meginduló munka eredményeként 1927-ben jelent meg az Ágenda. RAVASZ László (szerk.): Ágenda. A Magyar Református Egyház Liturgiás Könyve, Budapest, Magyarországi Református Egyház, 1927.

² SZIGETI Jenő: A magyarországi szabadegyházi közösségek keletkezése és a protestáns egyházak, *Theológiai Szemle* 19(1976/3–4), 71–76.

³ A *Szabad Egyház* című független református lap 1891. évi egyik vezércikke arra kereste a választ, hogy miért képes teret hódítani a baptista és a nazarénus felekezet a református hívek között. Ennek egyik oka, hogy az iskolai hitoktatás nem vértézi fel a tanulókat teológiai ismeretekkel, és a szószéken is leginkább moralizálás és földműveléssel kapcsolatos tanácsadás folyik. SZALAY József: A nazarénizmus és baptizmus terjedésének okai, *Szabad Egyház* 8(1891/12–13), 65–66.

⁴ Heidelbergi Káté 74. kérdés–felelet. *A Magyarországi Református Egyház hitvallási iratai. A heidelbergi Káté, A Második Helvét Hitvallás*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2020, 135.

⁵ Id. Hafenschner Károly egy gyermekkeresztségről írt 1951-es rövid tanulmányában a reformátusokat is ideértve megfogalmazza, hogy e két felekezet számára a gyermekkeresztség helyessége a hitvallási iratok ismeretében vitán felül áll. HAFENSCHNER Károly: *A gyermekkeresztségről*, Soltvadkert, 1951. május 30. [1]. Amikor a baptisták álláspontjára utal, idézi Pröhle Károlyt. PRÖHLE Károly: *A hit világa. Bevezetés a keresztyén hittanba*, Győr, 1948, 267.

református egyházból kiváltott reakcióit szeretném bemutatni, különös tekintettel két, az 1920-as évek első felében megjelenő traktátuson keresztül, melyek szerzői pontról pontra veszik a gyermekkeresztség mellett és ellene felhozható érveket. A tanulmány mindvégig a két felekezet között a gyermekkeresztség gyakorlata miatt kialakult feszültségre fókuszál, valamint a kereszteléssel összefüggő konfliktusokra.

Ez idő tájt a református egyházban is elindult a belmissziói mozgalom, ami a lelki, egyházi élet megújítására tett erőfeszítés volt⁶ egy liturgiai reformmal is egybefonódva, mely eredetileg a Kárpát-medence reformátussága számára szeretett volna egy egységes liturgiai, istentiszteleti rendet adni. Ez a trianoni döntés után már nem valósulhatott meg.⁷

Az egyházi élet felpozícióba hozása magával hozta a hitvallásainkban foglalt tételek újbóli felfedezését is,⁸ melyek között fontossá vált a gyermekkeresztség legitimitásának védelme.⁹ Ennek a gyakorlatnak a védelme hatványozottan jelentkezett, mert a baptista, nazarénus felekezetek is egyre inkább teret nyertek a maguk felnőtt, hitvalló keresztelői gyakorlatának tanításával, amely sok esetben vonzóvá vált a gyakorló, felébredt reformátusok számára is.¹⁰

A református egyház sok tekintetben arra törekedett, hogy a „kisegyházakat”, vagy az akkori szóhasználat szerint a „szektákat” lejárassa, tanításaikat, teológiájukat és tagjaikat nevetségessé tegye. Erre kiváló példa Könyves Tóth Kálmán kunszentmiklósi, majd debreceni lelkész írása, amely *Futkározó hamis atyafi avagy a leálcázott baptista* címen jelent meg. Ezekről az írásokról tudni kell, hogy az objektivitásnak, tényszerű közléseknek a morzsáit sem fedezhetjük fel bennük. A cél a másik fél „leleplezése”, és a hozzájuk való csatlakozástól való elrettentés. Rövid idézettel szeretném bemutatni a 19. századot jellemző harcias modort, melyet fel-felgathatunk egyházunk és tagjai iránti féltésként is.

„S még inkább visszaborzadunk attól, ha tanaikat kísérik figyelemmel. Lelki kevélységüket színlett alázatossággal palástolják el. Ez az alázatosság, hogy

⁶ KÓSA László: Az egyesületek a budapesti reformátusság életében, in: uő: (szerk.) *Reformátusok Budapesten, 2. köt.*, Budapest, Argumentum – ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, 2006, 1077–1121; SÁRAI SZABÓ Katalin: *A református nő a 19. század végétől az 1930-as évekig. A belmissziói mozgalom hatása a nők egyházi működésére*, Doktori disszertáció, Budapest, 2010, 47–54.

⁷ 1903-ban a Magyarországi Reformált Egyház Egyetemes Konventje foglalkozott először az egységes liturgia ügyével.

⁸ Az első világháborút követő apatikus helyzetben többek között Sebestyén Jenő hangoztatta, hogy vissza kell térni a konfessziókhöz. A Kálvinista Szemle írásai ezt a folyamatot akarták támogatni. RÁCZ Lajos: Református egyházunk élete az 1920-as években a Kálvinista Szemle tükrében, *Theológiai Szemle* 37(1994/2), 120–126, 123–125.

⁹ A hitvallási iratok mellőzöttségére utal KÖNYVES TÓTH Kálmán: *Emlékirat a Tiszántúli Református Egyházkerület életéről*, Debrecen, 1996, 58–60.

¹⁰ Dávid Gyula *A keresztség az Írás szerint* című folytatásos sorozatában bibliai igék segítségével védelmezi a gyermekkeresztség gyakorlatát, cáfolva a baptisták és nazarénusok felnőttkereszteléshez való ragaszkodását. DÁVID Gyula: *A keresztség az Írás szerint*, *Szabad Egyház* 12(1895/12), 155–157.

ugy szóljunk, szolgálai meghunyászkodás, csak külső máz, festett koporsó. Mert vájjon nem lelki kevélyek-e azok kik magokat bünnélkül valóknak tartván, e szavak kíséretében avatják fel a megtérőt: »fölrátott neved a mennyben, bevéteték a kegyelembe, bűneid eltöröltettek, kimentél az állatok közül, s Isten fiává lettél egyszerre!« Hát avagy nem ama Leyden János anabaptista messiás példáját utánozta-e Brösszel János kolozsvári szabó, ki azt állította magáról; miként őt isten azért hívta s küldötte el, hogy csudákat tegyen s arczképét árulgatván, – hirdette, hogy már maga ez arczkép kisegíti a nyomorból a szenvedőt. Csodálatos vakság! Nagy lelki kevélység!¹¹

S mily szeretetlenek saját gyermekeik iránt! Megtagadják ezektől a keresztséget, hivatkozván arra, hogy Jézus a kisdedek megkereszteltesét nem hagyta utasításul.¹²

A református és a többi történelmi egyház részéről a kipellengérezés mellett évtizedeken átívelő jelentős sérelmek is közrejátszottak, amikor ezek a vitriolos hangvételű írások napvilágot láttak. A *Kálvinista Szemle* 1923-ban megjelent számában olvashatunk egy olvasói levelet, amely egy Budapest környéki településen lejátszódó eseményt mutatott be. Pünkösdkor „egy zsinóros, fekete ruhájú, földműves-féle ember” 15-18 embert merített be egy tóba, akik közül többen korábban reformátusok voltak. Evangélium hirdetésére nem került sor, ellenben a helyi református lelkész szidalmazására igen. Az ellene felhozott vád az volt, hogy bort árul a szövetkezetnek. Amikor a jelen lévő tanú jelezte, hogy a baptista lelkész ugyanezt csinálja, kiderült, hogy az más. A szemtanú azzal zárja sorait, hogy a baptisták sok esetben azzal szereznek híveket, hogy bizalmatlanságot keltenek a református lelkészekkel szemben. Sokszor visszatérő vád az a baptistákkal szemben, hogy a belmissziós tevékenységnek köszönhetően felébredt reformátusokat elcsábítják. Így tehát az ellenszenv nem volt minden alap nélküli.¹³

A két traktátus megszületésének idején a világi hatóság is élénk érdeklődést mutatott a kisegyházak élete iránt, és azokról az illetékes kerületi parancsnokságok havi helyzetjelentéseikben pontosan beszámoltak a belügyminisztériumnak.¹⁴ A folyamatos és rendszeres hatósági jelenlét és ellenőrzés jelentette egyrészt, hogy kijelölt hatósági személyek rendszeresen részt vettek a kisegyházi összejöveteleken, a megjelenteket ellenőrizték, az elhangzottakról és a rendezvény lefolyásáról jelentést tettek, továbbá előfordult, hogy bekérítették a tagok névsorát és erkölcsi bizonyítványát.¹⁵ Mindemellett igen gyakori volt a különböző kisegyházi összejövetelek betiltása, az engedély nélkül összegyűlők bíróság elé állítása és elítélése. Az

¹¹ KÖNYVES TÓTH Kálmán: *A futkározó hamis atyafi avagy a leálcazott baptista*, Debrecen, 1882, 6.

¹² Ua.

¹³ KOVÁCS Pál: A baptisták, *Kálvinista Szemle* 4(1923/28), 250.

¹⁴ FAZEKAS Csaba: *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban*, Budapest, Teljes Evangéliumi Diák-és Ifjúsági Szövetség – Szent Pál Akadémia, 1996, 33.

¹⁵ Fazekas: *Kisegyházak*, 34.

ítéletek önmagukban többnyire nem voltak súlyosak, de elég gyakran előfordultak ahhoz, hogy az érintettek folyamatos zaklatásként éljék meg őket.¹⁶

A kiségyházak okozta veszélyérzet meglehetősen mélyen áthatotta a református vezetői körök gondolkodását, s az ellenük való harcot ekkor még szinte kizárólag a hitélet elevebbé tételével képzelték el.¹⁷ Például Csikesz Sándor (kiségyházi ügyekben az egyik legaktívabb kálvinista teológus, ekkor még csak egyszerű lelkész)¹⁸ 1923 elején egy konferencián az ország vallási életének egyik legsúlyosabb problémájaként aposztrofálta a szektakérdést, mely saját egyházának (az ateizmus, a hitetlenség és a szekták ellen irányuló) „háromfrontos harcából” a legfontosabbá vált. Beszédének nemcsak tartalma, hanem hangvétele is erről tanúskodik: „egyesek ideig óráig meg tudnak nyugodni a két első front támadásai között. [...] De nem tudják megállani azt, hogy a szekta szó hallatán föl ne jajduljanak még azok is, akikben a hittudomány csak egyszerű történelmi emlékké zsugorodott össze, még azoknak is vérbe borulnak a szemhéjaik, ha a szektákra gondolnak.”¹⁹ A szektakérdés egyébként más zártkörű református egyházi gyűléseken is a középpontba került, például 1925 augusztusában az Országos Református Lelkészegyesület kecskeméti konferenciáján, ahol többek között „az amerikai pénzen terjeszkedő [...] baptisták, methodisták” és egyéb „szekták” elleni stratégiát vitatták meg a megjelentek.²⁰ A református hitélet fellendítése, mint a szekták elleni harc hatékony eszköze, nemcsak a vezetők gondolkodásában, hanem alsóbb szinten is elterjedt nézet lehetett. Erre utal például 1922-ben egy újonnan kiadott énekeskönyvet lelkes hangon ismertető cikk,²¹ amely a kiadvány legfőbb értékét abban látta, hogy „egyházunkban a szekták térfoglalásával szemben erős gátnak kezd bizonyulni”.²²

Általában elmondható, hogy a szektakérdés erősödése hatással volt a református hitvédelem fejlesztésének igényére, nemcsak a kiségyházakkal, hanem a katolicizmussal, illetve a külsőségekben mutatkozó modernizációval, látens ateizmus-

¹⁶ Uo., 35.

¹⁷ Erre utal a *Kálvinista Szemle*ben Csekey Sándor szalkszentmártoni lelkész, aki a baptistákkal való párbeszéd kapcsán elengedhetetlennek tartotta, hogy a református hitelvek, mint amilyen a gyermekkeresztség pártolása, elhangozzanak. CSEKEY Sándor: Egy pár szó a baptistákról, *Kálvinista Szemle* 7(1926/7), 246–247.

¹⁸ Pl. CSIKESZ Sándor: A szektákról, *Theológiai Szemle* 1(1925/1), 61–67.

¹⁹ CSIKESZ Sándor: A szekták újabb terjeszkedéséről, Előadás a budapesti református teológia konferenciáján. 1923. január 18. Idézi Fazekas: *Szektakérdés*, 55.

²⁰ SEBESTYÉN Jenő: Baptisták és reformátusok, *Kálvinista Szemle* 6(1925/37), 351.

²¹ Az ún. Baltazár-féle énekeskönyvet az utókor a „leggyengébb” református énekeskönyvként tartja számon, amely nem is vált a Kárpát-medence reformátusainak közös kincsévé. Az elszakított országrészek hamarosan megalkották a saját énekeskönyvüket. ZIH Otília Valéria: Az 1921-es énekeskönyv, Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, 2006. november 25–26., Kolozsvár, 2–6. <https://docplayer.hu/10103341-Az-1921-es-reformatus-enekeskonyv.html> (Letöltés: 2023. március 15.)

²² MOLNÁR Zoltán: Az új énekeskönyv bevezetése Hajduhadházon, *Debreceni Protestáns Lap* 42(1922/7), 52–53.

sal szemben is. Például az egyik egyházi lap publicisztikai írása a szektakérdést a hitvédelem általános szükségességével kapcsolta össze.²³

„Nos, kérem szeretettel, aki azalatt a haladni kell a korrallal cím alatt cifrázza a templomot, az istentiszteletet [...], beviszi egyházunkba a változatosságot, modernizálja őseink hagyományait: [...] az nem lehet igazi, hanem csak talmi református, akinek csak cégér a református vallás [...] Nagyon erősen közeledünk külső-belső kicsiségekben a pápista atyafiakhoz. Sőt a nazarénusokhoz, baptistákhoz, akik hívőknek nevezik magukat.”²⁴

BENKŐ ISTVÁN TRAKTÁTUSA A GYERMEKKERESZTSÉG MELLETT

Benkő István²⁵ rákospalotai lelkész *A gyermekkeresztség, Bibliai tanulmány* című traktátusa 1923-ban jelent meg azzal a céllal, hogy a baptista felekezet gyermekkeresztséget tagadó, és azt legitím gyakorlatnak el nem ismerő álláspontját a gyermekkeresztség már a korai egyházban meglévő gyakorlatának bizonyítékaival szembeállítsa, és bibliai vonatkozásokkal igyekezzen a gyakorlat jogosságának érvényt szerezni. Kései apológia ez, de a korszak megkívánta az ilyen apológiák megfogalmazását.

Benkő 14 fejezeten keresztül vonultat fel érveket, melyek egy része az egyházatyák beszámolóira, míg mások bibliai érvekre, református tantételekre támaszkodnak, vagy az ószövetségi párhuzamokat tárják az olvasó elé. A 13. fejezet kivételével valamennyi fejezet bibliai igével kezdődik, amelyből a gyermekkeresztség mellett felhozható érvek táplálkoznak. A 13. fejezet a régészet eredményeire támaszkodik. Az egyes fejezetek tárgya a baptista álláspont megkérdőjelezése.

Benkő István traktátusa előszavában nem finomkodik a baptistákat és nazarénusokat negatív jelzőkkel kárhóztatni, Szentírástól való eltávolodottságukat minden irányból alátámasztani.

Rövid idézet az *Előszóból*:

„Testvéreim, nemcsak arra van nekünk küldetésünk az Úrtól, hogy ennek a világnak hitetlen gyermekeinek elvigyük az intő és hívő szózatot, hanem küldetésünk van »Izráel eltévelyedett juhaihoz« is, azokhoz is, akikben »Isten iránti buzgóság van, de nem megismerés szerint« (Róm 10,2) és »amit lélekben kezdettek el, testben akarják bevégezni« (Gal 3, 3). Ilyenek pedig a róm. katolikusok és az adventisták mellett különösen a baptista atyafiak között vannak. Mert aki azt állítja magáról, hogy átadott lélek és világossága van az Úrtól, de mégis úgy gondolja, hogy szüksége van a második keresztségre is: abban a lélekben valami nagy zavar és sötétség lappang még.

- I. Az ilyen lélek nem hitte el igazán és teljesen, hogy »elég neked az én kegyelem,« hanem külső szertartások megismétlésében keresi lelkének békességét, sőt üdvösségét is. Így csalja meg magát és segít megcsalni másokat is.

²³ Fazekas: *Kisegyházak*, 63.

²⁴ Védekezzünk! *Debreceni Protestáns Lap* 49(1929/24), 221–222.

²⁵ Benkő István (1889–1959) egyházi író, szerkesztő, rákospalotai református lelkész, esperes.

- II. Isten iránti buzgóságuk tehát nem megismerés szerint való, mert nem ismerték meg igazán az Úr kijelentett akarátát és az Ő szent igéjét, hanem az Úr kicsinyeinek keresztségét sokszor kigúnyolva vétkeztek az ige ellen. Pedig sokat olvassák a Bibliát, de amikor csak olvassák, lepel borul az ő szívékre is, az elfogultság fátyola: beleélték magukat egy tévedésbe s most már a dacosság sem engedi, hogy világosan lássanak és érthessék az írásokat.
- III. Mivel pedig a Szentírás iránt engedetlenek voltak, ezért van, hogy a baptisták a legtüreletlenebb felekezeti öntudattal vannak átitatva és ha így haladnak tovább, nemsokára kimondják azt, amit már most is sokan hisznek közölük, hogy ők az egyedül üdvözítő egyház.²⁶
- „Meg kell tudniuk, hogy a református egyháznak vannak élő lelkű, hívő tagjai, akik jobban ismerik egyházuk bajait, mint bárki más és életük odaáldozásával küzdenek és imádkoznak a református egyház teljes megújulásáért. Éppen mi, a Lélek zsengei, biztosítékaik vagyunk annak, hogy Istennek Szentlelke a református egyházban ismét hatalmasan munkálkodik és a »felüdülésnek ideje« nincs már távol tőlünk. De a református egyház megújulását éppen a baptisták késleltették és akadályozták ma is. És pedig azzal, hogy elcsalogatták közölünk a megtért lelkeket s így hamis úton kivonták a kovászt a tésztaból. Ahol csak ébredés indul meg a református hívek között, ott a baptisták azonnal settenkedni kezdenek, és azokat, akiknek még kevés világosságuk van, igekeznek elragadni. Ezzel a ténykedésükkel végzetes bizalmatlanságot keltenek a többi református gyülekezetekben, valamint az egyház hivatalos vezetőiben az evangélizáló és ébresztő mozgalmak iránt.²⁷
- „Ám ennek ellenére is a református egyház lelki megújulása biztosítva van még pedig azáltal, hogy a tanáiban szigorúan Isten igéjének alapján áll. Mi azért vagyunk reformátusok, mert tudjuk, hogy a református egyház hittana egészen kétségtelenül minden felekezetek között a legtisztábban vallja s hirdeti Isten igéjét s az Úr Jézus evangéliumát. [...] A baptisták pedig kétségtelenül félreértették és félremagyarázták az evangéliumot a keresztség kérdésében. Nem tudtak az evangéliumi tan tisztasága tekintetében magasabbra emelkedni a református egyháznál, tehát egy fokkal mélyebbre szállottak csak azért, hogy még ezen az áron is külön felekezetet alapítsanak.²⁸

Benkő István legfőbb érvei a gyermekkeresztség mellett a következők:

Jézus missziói parancsa általános érvényű, nem összekeverendő a Mk 16,14–16-tal, amely a pogányokból lett keresztyénekre utal. A Mt 28,19–20 alapján „minden népeket” meg kell keresztelni. A missziói parancs alapján a keresztség felvételének nem feltétele a megtérés, a sorrend tehát nem megtérés és keresztség. Ellentétben a baptista állásponttal, Jézus itt nem az öntudatos hithez, hanem a tanítványi lét-

²⁶ BENKŐ István: *A gyermekkeresztség. Bibliái tanulmány*, Tahitótfalu, Magyar Traktátus Társaság, 1923, 3–4.

²⁷ Benkő: *A gyermekkeresztség*, 4–5.

²⁸ Uo., 5. Benkő István traktátusát az 1923-ban megjelent *Dunántúli Protestáns Lap* Belmisszió rovata melegen ajánlja olyan helyeken tanulmányozni, ahol a baptisták és nazarénusok jelen vannak. VASS Vince: *Hogyan vezessünk bibliakört?* (Melléklet), *Dunántúli Protestáns Lap* 1(1923/17), 66–67.

hez köti a keresztség felvételét. A keresztyén szülők gyermekei neveltetésük által tanítványok lesznek, ami a keresztség felvételéhez kell.²⁹

Az első érv része az az állítás is, hogy Jézus sehol nem parancsolta, hogy a gyermekek megkeresztelése tiltott lenne.³⁰

A második fejezet a Benkő István által a pogányok megkeresztelésére utaló ígén (Mk 16,14–16) nyugszik. Itt valóban megelőzi a hit a keresztséget, mert itt nyílt állásfoglalás történik azáltal, hogy a pogány hitre jutását követően megkeresztelkedik.³¹

A gyermekkeresztség forrásául Benkő István a körülmetélkedést hozza, mint a szövetségteológia alappilléret (1Móz 17, 11–13).³²

Péter pünkösdi beszédében (ApCsel 2, 38–41) utal azon gyermekekre, akiknek a szülei megkeresztelkednek. Ők Isten ígéreteinek örökösei.³³

A gyermekkeresztség jogossága mellett hozott következő érv a Mk 10,14–16. Jézus megáldja a gyermekeket, akikhez mindenkinek hasonlónak kell lennie, aki Isten országát szeretné örökölni. A keresztségből miért lennének kiltva? – teszi fel a kérdést a szerző. A gyermekek alkalmasabbak a felnőtteknél a mennyek országára, akkor a keresztségből sem lehetnek kiltva.³⁴

A következő érv Jézus körülmetélkedése (Róm 15,8) és megkeresztelkedése (Lk 2,21). Jézus nyolcnapos korában lett körülmetélve, amit a keresztsége nem érvénytelenített. A keresztség pedig nem bűnei megvallásának momentumja és megtérése, hanem a törvény betöltésének jele. Ez bizonyítja, hogy a keresztség nem feltétlenül kapcsolódik össze a megtéréssel és a bűnbánattal. Nála a külső jelek felvétele arra szolgált, hogy aki belsőleg már Istené, az külső jegyeiben is legyen az. Ez igaz a hívő szülők gyermekeire is.³⁵

Benkő István következő érvét az újjászületés titokzatos munkájából meríti a Jn 3,3; 5–6 alapján. A baptisták szerint a víz az, ami által valaki újjászületik, de ha ennek ilyen csodálatos hatása van, miért nem részesülhetnek belőle a gyermekek is? Ha pedig valaki hívővé lett, de nem nyer keresztséget is, az vajon ki van zárva az üdvösségből? Jézus nem keresztelte meg a tanítványait vízzel, Pálon kívül mindenki víz nélkül vette a Szentlelket. Az újjászületéshez Szentlélekre van szükség és „szellemi víz” azaz a hívő lelkek hatására. Keresztyén szülők gyermekeinél mindkét feltétel megvalósul, ezért megkeresztelhetők az újjászületés jegyével.³⁶

A VIII. gyermekkeresztséget alátámasztó érv abban jut kifejezésre, hogy bibliai helyeket hoz annak bizonyítására, hogy már az anyaméhben levőket is megszenteli Isten, közösséget vállal velük. Aki pedig közösségben van vele, attól a kereszt-

²⁹ Benkő: *A gyermekkeresztség*, 7–9.

³⁰ Uo., 8.

³¹ Uo., 10–15.

³² Uo., 16–20.

³³ Uo., 21–23.

³⁴ Uo., 24–26.

³⁵ Uo., 27–28.

³⁶ Uo., 29–33.

séget sem lehet eltagadni (Jer, 1,15; 1Pt 1,2; Lk 1,15). Nyomós indok a felnőtt kereszttség kizárólagos gyakorlata ellen az is, hogy a Szentlélek sokakban csendben, hosszú időn keresztül munkálkodik, és nem egyszeri látványos megtérés által, amely a kereszttség felvételekor válik kézzelfoghatóvá.³⁷

A IX. érv a kereszttség Krisztus halálába való eltemetését és feltámadását (Róm 6,3–4) is jelenti, amit természetesen csak felnőttektől lehet elvárni, de mivel a gyermekek koruknál fogva a bűn elkövetésének kevésbé vannak kitéve, a testi-ség és az érzéki bűnök tekintetében ők is a halálban vannak, ahonnan reménység szerint a neveletésük és a Szentlélek jelenléte miatt új, megszentelt életre fognak feltámadni.³⁸

A X. gyermekkeresztstéget indokló érv a predestináció tanból veszi bizonyítékait. Benkő itt három ígére hivatkozva (Rm 8,29–30; Rm 9,11–13 és Ef 1,4–5) állapítja meg, hogy Isten gyermekeit jóval születésük, megtérésük előtt kiválasztja, és ehhez nem kell öntudatos, hitvalló kereszttyén korban lenniük. Így a kereszttség annak foglata, hogy ami belsőleg Istené, annak külsőképpen is annak kell lennie.³⁹

A XI. fejezetben a gyermekek szent voltát állítja bizonyítékkul, akik szüleik hitére való tekintettel bűnbocsánatban részesültek, ahogyan a hitetlen férj vagy feleség is szent a hívő társára nézve (1Kor 7,14).⁴⁰

A XII. fejezetben Benkő István azokat az ígétet sorakoztatja fel bizonyíték-ként, melyekben szerepel az *oikos*, háznép kifejezés (ApCsel 16,15; 1Kor 1,16; ApCsel 11,14). Arra utal, hogy az ókorban a háznép a gyermekeket, cselédeket is magába foglalta, így több olyan újszövetségi beszámoló is van, amelyek a gyermekkereszttség egészen korai gyakorlatáról tanúskodnak.⁴¹

Az utolsó előtti, XIII. fejezetben katakombák sírfelirataiból kikövetkeztet-hető neofita gyermekvértanúkat is bizonyítékkul szolgál a gyermekkereszttség mellett.⁴²

A XIV. érv több íge alapján fogalmazódott meg (Zsid 10,23; Jn 13,7–10; Jel 1,5; Lk 11,38; Mk 7,4). Az utolsó fejezetben a baptisták teljes testet érintő beme-rítéséhez való ragaszkodását igyekszik cáfolni a szerző. A kereszttség formája lényeg-telen az általa nyert áldások mellett. Itt tárgyalja azt is, hogy a gyermekkereszttség által senkit sem lehet áztatni az üdvösséggel, mert az belső meggyőződés által történik. Ezt pedig vagy a Szentlélek vagy pedig a gonosz lélek idézheti elő. Az áztatja magát, aki elhiszi, hogy a vízzel történő kereszttség elegendő az üdvösségre. Így a baptisták sokkal jobban ki vannak téve ennek a veszélynek.⁴³

³⁷ Uo., 34–37.

³⁸ Uo., 38–39.

³⁹ Uo., 40–45.

⁴⁰ Uo., 46–48.

⁴¹ Uo., 49–51.

⁴² Uo., 52–57.

⁴³ Uo., 58–62.

REICHERT GYULA VÁLASZA BENKÓ ISTVÁN „FÜZETÉRE”,
AVAGY ÉRVEK A HITVALLÓ KERESZTSÉG MELLETT

Reichert Gyula válasza két évvel később, 1925-ben jelent meg. Írása már 1924 júliusában kész volt, de a kiadás elhúzódott a nehéz gazdasági helyzet miatt.⁴⁴

Feltételezhetjük, hogy Benkó István nem azzal a céllal írta meg gyermekkereszttség melletti apológiáját, hogy arra válasz érkezzon. Tovább árnyalja a vitát, hogy az ellenvélemény nem is baptista részről fogalmazódott meg, hanem a felnőttkeresztelő gyakorlattal azonosuló, eredetileg evangélikus lelkészként szolgáló Reichert Gyulától, aki később baptista lelkészként is szolgált.

Reichert kilenc fejezeten keresztül cáfolja Benkó István érveit.

Reichert Gyula füzete végén a felnőttkereszttség gyakorlatát fogadja el helyesnek, és saját élete eseményen keresztül nyomatékosítja mondanivalóját. Ezt a bemutatkozást alapul véve szeretnék róla néhány információt megosztani. Édesapját követve maga is evangélikus lelkésznek tanult, de a papi vizsga letétele előtt úgy döntött, hogy nem szentelteti fel magát, mert a gyermekkereszttség gyakorlatával nem tudott egyetérteni. Egy egyházi vezető biztatására mégis vállalta a lelkészi szolgálatot, és annak részeként maga is keresztelt gyermekeket és konfirmált is. Saját visszaemlékezései alapján ezek az események számára mindig lelkiismereti gondokat okoztak, ezért nem is szívesen végezte őket. A konfirmációt csak egy helytelen keresztelési gyakorlat miatt fennálló probléma kiküszöbölésének vélte, ami nem biblikus. Falusi szolgálati helyén olyan fiatalokat kellett volna konfirmálnia, rendszeres bibliaolvasásra nevelnie, és ehhez kapcsolódóan fogadalomra bírnia, akik a háború viszontagságai miatt egyáltalán nem jártak iskolába. A szülők számára csak a konfirmációi vizsga megléte volt fontos. Ebben a konfliktusos helyzetben egy methodista gyülekezetbe hívták meg lelkésznek, amit szívesen elvállalt. De mivel a methodisták is gyakorolják a gyermekkereszttséget, itt sem érezte magát teljes értékű lelkésznek. Válasza megírásakor a baptista felekezet irányába mozdult el, amit tettek is követtek, rövid élete végéig baptista pásztorként szolgált. Gyermekkeresztéssel kapcsolatos kétségeiről az előadás során bemutattott *A hívőkereszttség* című traktátusának utolsó, a *Hogyan győződtem meg a hívőkereszttség igazáról* című fejezetében írt.⁴⁵

Reichert Gyula előszavában nem hagyja szó nélkül a baptistákkal szembeni általa igazságtalannak vélt állításokat.

„Benkó István református lelkész »A gyermekkereszttség« címen egy füzetet írt, melyet bibliai tanulmánynak nevez s melyben a baptistákat erősz, sokszor igazságtalan kifejezésekkel illeti, sőt fölényes hangon támadja s olyan felfogást és gondolkodást tulajdonít nekik, amely nem felel meg a valóságnak. Így például,

⁴⁴ REICHERT Gyula: *A hívőkereszttség. Válasz Benkó Istvánnak: „A gyermekkereszttség” című füzetére*, Budapest, 1926, „Megjegyzések!” cím alatt szerepel néhány adat a kiadás körülményeivel kapcsolatban.

⁴⁵ Uo., 40–42.

egyenesen nem más elferdítésnél az a beállítás, mintha a baptisták úgy gondolnák, hogy valakinek szüksége volna a második keresztségre is. – Nem gondolják. S aki ezt gondolja róluk, az nem vett magának elég fáradságot arra, hogy utána járt volna annak, hogy mit gondolnak. Azért is nem vehetne magának jogot arra sem – pláne, egy bibliai tanulmány keretében – hogy olyan kemény és elfogult ítéletet mondjon ki felettük a keresztség dolgában való felfogásuk miatt. Ha pedig alaposan végére járt annak, hogy mit gondolnak a baptisták e dologban, akkor ferde beállításokkal ne hamisítsa meg a tényállást!⁴⁶

A második keresztség elvetésének tekintetében maga az ellenpélda, aki felnőttként újrakeresztelkedett.⁴⁷

Reichert kitért arra, hogy a többi felekezet által gyakorolt gyermekkeresztség nem az a keresztség, melyet Jézus rendelt, mert hiányzik belőle a keresztséget felvevő személyes hitvallása. Ír arról, hogy német egyházi körökben már évek óta napvilágot látnak gyermekkeresztséget ellenző írások egyházi vezetők részéről, melyek közül van, amelyik egyenes így fogalmaz: „A gyermekkeresztségnek mesterként bizonyítása a IV. század óta sohasem volt kielégítő.” „Nem törődve az esetleges félreértésekkel, mély komolysággal kimondjuk, hogy a gyermekkeresztségnek és a konfirmációnak általános meggondolatlan gyakorlatában látjuk a protestáns egyháznak terjedő és pusztító rákfenéjét.”⁴⁸

Reichert visszafordítja azt az állítást is, hogy a baptisták egyedül üdvözítő egyháznak vélnék magukat, mert Benkő azt állítja, hogy a református dogmatika áll a legbiblikusabb alapokon, ami biztosítja a lelki ébredést és egyházi megújulást.⁴⁹

Reichert azt is sérelmezi, hogy ilyen hangvételű „füzetke” megjelenhetett anélkül, hogy az református körökben bármilyen visszhangot kiváltott volna egyházvezetői szinten.⁵⁰

Reichert Gyula 9 fejezeten keresztül tárgyalja a hívőkeresztség egyedüli létjogosultságát alátámasztó érveit, a 10. fejezet pedig egy önvallomás saját, e tekintetben végbement felismeréseiről. Vannak olyan érvei is, amelyek nem Benkő írására adott cáfolatok, hanem önálló meglátások a téma kapcsán.

Reichert Gyula bizonyításának első fejezetében kiemelkedő teológusok véleményét sorakoztatja fel a tárgyban. Schleiermacherrel kezdi, aki szerint „a gyermekkeresztségnek minden nyomát, melyet az Újszövetségben feltalálni akartak, előbb úgy kellett odavinni”.⁵¹

Hivatkozik Lutherre is, aki korai Posztillájában a hívőkeresztség pártján volt, ahogyan Zwingli is jó kapcsolatot tartott fenn az újrakeresztelőkkel. Kálvin fe-

⁴⁶ Uo., 1.

⁴⁷ Uo., 43.

⁴⁸ Uo., 4–5.

⁴⁹ Uo., 4.

⁵⁰ Uo., 4. Reichert itt megjegyzi, hogy Németországban is megjelent egy írás a gyermekkeresztség mellett, de hangvételében és bizonyítási módszerében egészen más volt az a munka. A német tanulmány végső megállapítása az volt, hogy mindkét gyakorlat biblikus.

⁵¹ Uo., 8.

lesége egy újrakeresztelő lelkész özvegye volt, aki még életében Kálvin tanaihoz tért. Néhány 20. századi teológust is felsorol. Többek között Barth ide vonatkozó álláspontjára is hivatkozik, aki *Kálvin és Szervét* című munkájában azt találta írni, hogy „A gyermekkereszttség parancsát sem Jézus szájában, sem az Újszövetség bármely helyén nem lehet megtalálni; ez még csak a második és harmadik században lépett fel.”⁵²

A második fejezetben cáfolni igyekszik azt az állítást, hogy az Újszövetségben szereplő két keresztelésre vonatkozó ige különböző felszólítást tartalmazna. Mt 28,19–20 és a Mk 16,15–16 szerinte ugyanaz, az egyik nem általánosabb, míg a másik nem kifejezetten a pogányokból lett keresztyénekre vonatkozik. Reichert bibliatanulmányozása alapján a missziói parancsot nem lehet úgy értelmezni, hogy valakit a megkeresztelés tesz Jézus tanítványává. Tanítvány az lehet, aki tanulni képes. Vonatkozó igék (Mt 13,52; Lk 6,17; 7,11; 19,37; ApCsel 6,1 stb.). Ezek közül egyik sem olvasható a megkereszteléssel összefüggésben. Reichert kitér arra is, hogy a „minden népeket” kifejezés nem foglalja magába a gyermekeket is, mert a „panta et ethna” a héber „goim” kifejezésnek felel meg, ez minden olyan népet jelöl, amely nem izraelita. Ha valaki a gyermekek megkeresztelésére vonatkozó részt keres, akkor a Mk 16,15-ben a „minden teremtésnek” kifejezés utalhat rájuk, de itt is csak a nagyobb gyerekekre értendő, akik már képesek felfogni a tanítást. Nyelvtanilag cáfolja azt, hogy előbb kell valakit megkeresztelni, és csak aztán tanítani. Utal arra, hogy az Újszövetség két igét is használ a tanítás kifejezésére: az egyik a *matheteuo*, a másik pedig a *didasko*. Reichert szerint az előbbi az evangelizálást jelenti, a második pedig a haladók, az apostolok tanításával egyezik meg. A szerző szerint a kereszttségnek a két keresztelési parancs egybevetésével három fő mozzanata domborodik ki: a tanítvánnyá tevés, vagyis az evangélium prédikálása; a hívők megkeresztelése; és a megkereszteltek tanítása a példaértékű, krisztusi életre.⁵³

Reichert Gyula válaszában harmadik fejezetében Péter pünkösdi beszédéből a kereszttségnek három mozzanatát állapítja meg, melyeket más keresztelésre utaló történetekre is alkalmaz. Prédikálja az evangéliumot, ezután kérleli őket, hogy szakadjanak el a világtól, tehát tanítja őket, és csak harmadikként, az ő beszédét örömmel fogadókat kereszteli meg. Ezt a sémát alkalmazza a szerezsen főkomornyik, Saul, Kornélius és Lídia megkeresztelkedésére is.⁵⁴

A IV. Van-e nyoma a gyermekkereszttségnek az Újszövetségben? című fejezetben a szerző kilenc keresztelésről szóló beszámolót említ az Apostolok cselekedeteiből és kettőt a korinthusiakhoz írt levelekből. Az apostolok cselekedeteiről írt könyvben négy olyan beszámoló van, amelyekben szerepel az *oikos*, háznépe kifejezés, amely a szerző megállapítása szerint nemcsak család értelemben értendő, mert a szónak vannak más jelentései is. Szerinte a háznép ugyan magába foglalja

⁵² Uo., 8–10.

⁵³ Uo., 11–15.

⁵⁴ Uo., 16–18.

a gyermekeket is, de sehol sem bizonyítható, hogy csecsemők is jelen lettek volna a tanítás hallgatásakor. Bár hozzá kell tennünk, hogy amennyiben volt csecsemő a családnál, biztosan nem hagyták magára, amíg a család többi tagja hallgatta Pál tanítását. Ez szinte elképzelhetetlen. A szerző gondolatmenetéhez visszatérve, Lídia esetében az sem bizonyított, hogy férjnél lett volna.⁵⁵

Az V. fejezet a gyermekek keresztyén gyülekezethez való tartozásáról szól. Szerinte a körülmétkedést nem lehet a keresztelezés előzményének tekinteni, mert a test szerinti Istenhez tartozást az Újszövetség egyéb helyei nem támasztják alá, és sem Jézus, sem pedig az apostolok nem vonnak párhuzamot e két cselekmény között. A hívő szülők gyermekei pedig nem azért szentek, mert meg vannak keresztelve, hanem a szülők hitére nézve. A predestináció tanból vett érv Reichert szerint azért nem állja meg a helyét, mert ugyan lehet valaki Isten kiválasztottja születése előtt is, de amíg nem fogadta el Jézust megváltójának, addig nem Istenné. Jézus gyermekek iránti szeretete sem bizonyítja a gyermekkeresztséget, mert Jézus nem azt mondja, hogy „ezeké”, hanem „ilyeneké” az Isten országa. Továbbá általánosságban beszél a gyermekekről és semmi nem utal arra, hogy akár csak János keresztségével meg lettek volna ezek a gyermekek keresztelve. Az 1Jn 2,12–13-ban megemlített „teknia”, „paidia”, „neaniskoí” és „pateres” szavak nem testi értelemben értendők, hanem lelki értelemben, így tehát a „teknia” szó nem kor szerinti kisgyermekekre utal, mert azoknak nem írta Pál apostol levelet.⁵⁶

Reichert az apostoli atyák irataiból a gyermekkeresztségre utaló részeket sem tartja meggyőzőnek. Római Kelemen Korinthusba írt levelében nem is említi a keresztséget, némelyek mégis érvként hozzák fel a gyermekkeresztség bizonyítása mellett. Tertullianus egyenesen ellene van, Origenész egymásnak ellentmondó információkkal szolgál, amit Reichert arra vezet vissza, hogy művei eredeti példányai elvesztek, a katolikus egyháznak pedig dogmatikai érdeke fűződött hozzá, hogy a gyermekkeresztséget apostoli eredetűnek állítsa be.⁵⁷

A szerző a gyermekkeresztség eredetét a VII. fejezetben abból vezeti le, hogy már az ókorban is szokás volt az újszülöttek fürösztése, aminek csodás erőt tulajdonítottak. Az apostoli kor után a keresztelezés is mindinkább erővel bíró szertartássá vált, amelynek üdvszerző, bűnbocsátó, megtisztító erőt tulajdonítottak, s amelyben így mindenkit részesíteni akartak, beleértve a még meg nem születetteket és a holtakat is.⁵⁸

A VIII. fejezetben a keresztszülői intézmény és a hiányos, öntudatlanságban keresztelt csecsemőktől később megkívánt konfirmáció ellen emel szót, mert szerinte, ha helyesen gyakorolnák a keresztséget, az nem szorulna pótlásra. A „pótlást” emberek rendelték, nem az Úr Jézus.⁵⁹

⁵⁵ Uo., 19–23.

⁵⁶ Uo., 24–29.

⁵⁷ Uo., 30–32.

⁵⁸ Uo., 33–35.

⁵⁹ Uo., 36–37.

Az utolsó előtti, IX. fejezetben a keresztelés formájáról van szó. Reichert a keresztelésnek egyedül a bemeztéssel történi formáját fogadja el, amit a „baptizein” ige magyarázatával és keresztségi passzusokban való jelentésével magyaráz. Szerinte a keresztségnél fontos a forma, hiszen Krisztus halálába és feltámadásába való alámerülésről van szó.⁶⁰

Tanulmányom végéhez érve azt a megállapítást tehetjük, hogy a mostanra kis-egyházakká szelídült felekezetek megjelenése, terjeszkedése a református egyházból kiváltott egyfajta védelmi mechanizmust, amely időnként támadásba ment át. Ennek része volt az ellenfél lejáratása, rossz hírének keltése, de időnként a párbeszédre való törekvés is. A felnőttkeresztelő mozgalmak erősödése szükségessé tette a hitvallásosság megerősítését, a lelki ébredés segítését, és saját egyházi élet újragondolását is. A gyermek- kontra felnőttkeresztelésről szóló vita minden bizonnyal időről időre fel fog lángolni, ahogyan ennek 2019-ben is láthattuk jeleit, amikor református lelkészek vitakoztak baptista teológusokkal a Golgota gyülekezetben. A vita tanulsága az, hogy nagyon hasonló érvek jelentek meg a gyermekkeresztség gyakorlata mellett és ellen. A vita nem hozta meg a felek álláspontjának közeledését, de nem is ez volt a cél, hanem egymás gyakorlatának a tarthatatlanságára rámutatni. A vita az online térben folytatódott. Ami a legnagyobb tanulságot szolgálhat számunkra, hogy már a kiindulás sem közös platformról indul, mert egy szövetségteológiát elfogadó, nemzedékekben és egymást követő generációkban, isteni ajándékokban és örökségben gondolkodó református számára elfogadhatatlan lesz az, hogy az ő gyermeke nem részesület kisgyermekként a keresztség sákramentumában, míg egy baptista számára mindig személyre szóló lesz a megterés, s az erre válaszul érkező bemeztkezés.⁶¹ Ez a vita azonban nemcsak a falainkon kívül zajlik, hanem sokszor református lelkészek is bizonytalanok a jelenlegi gyermekkeresztelési gyakorlatunk helyességét illetően.⁶² A legfőbb problémaként azt róhatjuk fel a gyermek- vagy inkább csecsemőkeresztség gyakorlata ellen, hogy az sok esetben nem tesz eleget annak a követelésnek, hogy kizárólag a hívó szülők gyermekeit kereszteljük meg. Problémás a keresztszülők személye is, akik felekezeti hovatartozása és egyáltalán felekezethez való kötődése számtalan esetben nem tűnik megnyugtatónak. A két traktátus születésének korához képest újabb problémának látom, hogy a ténylegesen csecsemőként megkeresztelt gyermekek helyét már inkább a kisgyermekek megkeresztelése veszi át, ami akkorra datálható, amikor a gyermek egyházi intézménybe való felvételijénél kedvező elbírálás alá esik a keresztlevel és a lelkészi ajánlás. Ezt megint nem tekinthetjük a hívó szülők őszinte elhatározásának.

⁶⁰ Uo., 38–39.

⁶¹ Vita a keresztségről, <https://www.youtube.com/watch?v=Y8D6uNs9eoM> (Letöltés: 2023. március 14.) és Mit tanít a Biblia a keresztségről? <https://www.youtube.com/watch?v=pAmD64WVH8k> (Letöltés: 2023. március 14.)

⁶² TATAI István: A csecsemőkeresztségről, *Theológiai Szemle* 37(1994/1), 5–11. FITA Béla – BOLYKI János – REUSS András: Hozzászólások, vélemények Tatai István tanulmányával kapcsolatban, *Theológiai Szemle* 37(1994/1), 12–17.

Végezetül ne felejtsük el, hogy bár a történelmi egyházak álláspontja sok tekintetben közeledett egymáshoz, a felnőttkeresztelő felekezetekkel ezen a ponton elbukik az ökumenikus párbeszéd.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy az első világháború utáni években is parázs teológiai viták tanúi lehettünk, és a háború, a trianoni békediktátum okozta sokk sem volt elegendő ahhoz, hogy a korban szektáknak nevezett kisegyházak és a történelmi egyházak megbékéljenek és a bajban baráti jobbot nyújtsanak egymás felé, hanem inkább az egymás lejáratása volt jellemző, ami összefonódott az identitáskereséssel és egyházunk lelki megmaradásának őszinte félelmével.

ABSTRACT

Kata Pető Veres: The Debate between István Benkő and Gyula Reichert on Infant Baptism

After the First World War, the Hungarian Reformed Church lived, with the words of Jenő Sebestyén, "in a state of complete stupor, passive indifference." The church leaders believed that the pillars of the survival of our church were the return to the Creed and the support of the inner mission called Belmisszió. The distrust of 'sects' that had prevailed decades earlier was still present also on the part of state authorities. Some of the Reformed leaders considered the spread of Baptism and Nazareneism as one of the biggest problems, because of their predilection for luring away Reformed believers. On the Reformed side, it was typical to use almost any means to discredit and ridicule the opponent. Articles, conferences and pastors' meetings were held on the subject and a number of theses, books and pamphlets were published describing the small churches, their doctrines and practices. The aim was to inform the Reformed believers and to keep them within the bosom of the Reformed Church. An example of this is István Benkő's treatise defending infant baptism and discrediting the exclusivity of adult baptism. A response to Benkő's letter was received shortly afterwards, however, not from a Baptist, but from the Lutheran (and then Methodist pastor) Gyula Reichert, who at the time of writing sympathized with adult baptism. The aim of this paper is to show that even the world war could not sweep the antipathy towards small churches under the carpet, because it was necessary for the confessions of faith and the redefinition of Reformed identity to show what true Reformed people think and practice, and what they shun and see as a threat.

Keywords: Practise of baptism in the Reformed Church in Hungary, World War I, sects, debate, awakening, creed